

KROONIKA

Tartu Ülikooli muuseumi 2022. aasta aruanne

JAANIKA ANDERSON

Tartu Ülikooli muuseumi jaoks oli 2022. aasta väga hea. Taastus külastatavus: kasvas muuseumi külastajate ja teenuste kasutajate ning muuseumitundide arv, seeläbi tõusis ka omatulu. Tegevuskavas ette nähtu sai teoks tänu edukatele rahataotlustele, kuigi plaane tehes ei osatud prognoosida nii suurt kaupade ja teenuste kallinemist.

Muuseumis käis u 51 300 inimest. Taastus ka väliturism. Võrreldes 2021. aastaga kasvas rahastus TÜ üldfondist 8,8%, mis võimaldas katta hüppeliselt kasvanud halduskulud. Müügitulu (piletid, suveniirid, teenused) kasvas 63%. Renditulu oli suurim võrreldes kõikide varasemate aastatega. Suurim toetus lisaks üldfondile oli Kultuuriministeeriumi muuseumide tegevustoetus (60 000 eurot) ja Haridus- ja Teadusministeeriumi teaduskollektsioonide toetus (45 000 eurot).

Näitused toimusid kõikides muuseumi majades. Toomkirikus lõppes veebruaris Tartu Ülikooli kunstikogusid tutvustav ajutine näitus „Ars academica“. Seejärel eksponeeriti ajutiste näituste saalis näitusetrioloogia teist osa „Teatepulk Kütiorust Kadriorgu. Vaim“ ning alates juunist Eesti Tervisemuuseumi toodetud vaimsele tervisele pü-

hendatud näitust „Palju õnne?!“. Kunstimuseumis lõppes märtsis näitus „Surma pale. Elu vägi surimaskides“, misjärel avati maailma eri kultuuridest pärit esemeid tutvustav näitus „Iidamast-aadamast. Heaks eluks vajalikud asjad“. Tähetorni koridorides eksponeeriti astrofoto konkursi võidutöid ja maikuus avati tähetorni aias suvenäitus „Baikali ja Berliini vahel. Astronoom Schwarz 200“. Aasta jooksul liisandus erinevaid lühiajalisi näitusi.

Muuseumi kogudes oli 2022. aasta lõpu seisuga 223 280 museaali. Riikliku pärandi digiteerimise viieaastane projekt jätkus, mis võimaldas luu uusi digikujutisi ja avaldada need MuISis (www.muis.ee). Suur osa tööst kogudega oli seotud projektiga „Kunst või teadus“, nt konserveerimine, restaureerimine, korrastamine, kirjeldamine, digiteerimine, mis andsid olulise baasi uurimistööle, publitseerimisele ja näitusetevgevusele.

Muuseumi peamine uurimisteema 2022. aastal oli seotud koostööprojektiga „Kunst või teadus“, milles meie partnerid on Eesti Kunstimuseum ja Eesti Kunstiakadeemia. 2022. aasta oktoobris avati näitus Kumu kunstimuseumis ja vahetult enne seda ilmus kogumik-kataloog „Kunst või teadus“, mis tõi esimest korda laiema publiku ette õppe- ja teadustöoga seotud visualiseeriva materjali. Muuseumi aastakonverents toimus 6. detsembril samuti teemal „Kunst või teadus“.

Meeskonna ühtsuse nimel ja koostegemise rõõmust käidi ekskursioonil Põhja-Lätis, kodulehe uuendamise puhul toimus ühine pildistamispäev koos fotomeigi tegemisega, peeti jõulupidu, aastakoosolekul toimus meeskonnakoolitus ning koos sõideti Kumu kunstimuseumisse näituse „Kunst või teadus“ avamisele. Muuseumi tegevustes osales 14 praktikanti ja üks vabatahtlik (kokku 2173 töötundi).

Augustis alustas tööd seitsmeliikmeline kestliku arengu töörihm, mille eesmärk oli aidata TÜ muuseumil saada 2023. aastal rohelise muuseumi märgis.

31. detsembri 2022 seisuga töötas muuseumis 35 inimest, täidetud oli 26,9 ametikohta (2021 vastavalt 37 inimest ja 27,8 ametikohta).

Tunnustused:

- Muuseumi kauaaegsel peavarahoidjal Leili Kriisil täitus 100 semestrit ülikoolis.

- Kolleegipreemia aasta Tullio pälvis sekretär Leelo Kriisa.
- TÜ Sihtasutus andis esimest korda välja Karl Laaguse nimelise mälestusstipendiumi, mille pälvis kuraator Ingrid Sahk.
- Tartu Ülikooli muuseumi viimaste aastate uuendused nomineeriti Euroopa muuseumide aastaauhinnale (EMYA).
- Eesti muuseumide aastaauhinna laureaadiks valiti püsinäituste kategoorias „Toomkiriku saladuste kamber“, mis pälvis nn Suure Muuseumiroti.
- Kogukonna sõbra tiitli pälvis Tartu Ülikooli muuseumi korraldatud festival „Toome müks: milline on sinu unistuste Toomemägi?“.
- Lisaks nomineeriti aasta konserveerimistöö kategoorias muuseumi konservaatori Anne Aruse kaastööl tehtud Lilly Waltheri söejoonistuste „Vanamees kepiga“ ja „Vana naine kepiga“ konserveerimine ning nende eksponeerimine Tartu Kunstimuuseumi näitusel „Lilly Walther. Piiritu“ koostöös Eesti Rahva Muuseumiga.

Soovime tänada meie koostööpartnereid. TÜM sai lisaks Tartu Ülikoolile toetust Kultuuriministeeriumilt, Muinsuskaitseametilt, Tartu Linnavalitsuselt, Eesti Kultuurkapitalilt, Keskkonnainvesteeringute Keskuselt, SA-lt Eesti Teadusagentuur, Haridus- ja Teadusministeeriumilt.

Eelarve (allikas: TÜ rahandusosakond)

Laekumised kokku: 1 450 860 eurot (2021. aastal 1 241 370 eurot; 2020. aastal 1 272 387 eurot)

- Rahastus TÜ üldfondist: 867 740 eurot (2021. aastal 797 856 eurot; 2020. aastal 778 566 eurot)
- Teadustegevus: 106 224 eurot (2021. aastal 66 824 eurot; 2020. aastal 135 555 eurot)
- Renditulu, piletite ja suveniiride müük: 189 041 eurot (2021. aastal 115 782 eurot; 2020. aastal 125 705 eurot)
- Tulud õpetegevusest: 12 995 eurot (2021. aasta 16 866 eurot; 2020. aastal 40 185 eurot)
- Muud toetused: 274 863 eurot (2021. aastal 244 043 eurot; 2020. aastal 193 376 eurot)
- Asutuse arengufond: 5746 eurot (2021. aastal 7360 eurot; 2020. aastal 6052 eurot)

Kulud kokku: 1 414 791 eurot (2021. aastal 1 204 419 eurot; 2020. aastal 1 121 955 eurot)

- Tööjõukulud: 736 845 eurot (2021. aastal 639 776 eurot; 2020. aastal 634 801 eurot)¹
- Ruumide kulu: 350 307 eurot (2021. aastal 310 380 eurot; 2020. aastal 271 714 eurot)
- Kantselei- ja majanduskulu: 228 628 eurot (2021. aastal 178 485 eurot; 2020. aastal 165 770 eurot)²
- Koolitus- ja lähetuskulud: 32 703 eurot (2021. aastal 5297 eurot; 2020. aastal 1627 eurot)³
- Sisse ostetud õppe- ja teadustöö: 4919 eurot (2021. aastal 2213 eurot; 2020. aastal 760 eurot)
- IT-kulud: 10 644 eurot (2021. aastal 29 269 eurot; 2020. aastal 7368 eurot)
- Transpordikulud: 6115 eurot (2021. aastal 3189 eurot; 2020. aastal 2500 eurot)
- Külaliste vastuvõtt ja erisoodustused: 17 590 eurot (2021. aastal 7337 eurot; 2020. aastal 7233 eurot)
- Investeeringud põhivarasse: 155 eurot (2021. aastal 0 eurot; 2020. aastal 15 516 eurot)
- Muud tegevuskulud: 1238 eurot (2021. aastal 8947 eurot; 2020. aasta 5311 eurot)
- TÜ kesksete kulude katmise eraldis: 25 647 eurot (2021. aastal 19 525 eurot; 2020. aasta 19 997 eurot)

Projektitoetusi saadi järgmiselt:

- Kultuuriministeeriumi tegevustoetus: 60 000 eurot
- Kultuurkapital: 11 732 eurot (näitusetegevus, festival „Toome müks“, Struve kaare raamatu ettevalmistus)
- Muinsuskaitseameti muuseumide kiirendi: 40 000 (toomkiriku valgusetendus)
- Tartu linna kultuuriprojektid: 19 828 eurot (näitusetegevus, festival „Toome müks“)

---

¹ 2020 ja 2021 ei palgatud kokkuhoiumeetmena suvehooajaks ajutist tööjõudu.

² Kulud on märksa suuremad varasemast, kuna tõusid kaupade ja teenuste hinnad. Lisaks näitusetegevusele on siia arvestatud muuseumi kodulehe ja viidasüsteemi uuendamiseks tehtud kulutused.

³ Koolitus- ja lähetuskulude märkimisväärne suurenemine oli seotud haridusosakonna mahuka rahvusvahelise õpirändega.

- Tartu linn: 45 500 (tähetorni tegevustoetus, toomkiriku valgustusprojekt)
- ETAG teaduse populariseerimine: 12 500 eurot (Hullu Teadlase konverents, Parroti kabineti näitus)
- HTM: lõimumislaagrid 12 600 eurot
- HTM: teaduslooliste kogude rahastus 45 000 eurot
- Tartu Ülikooli kirjastamistoetus: 5500 eurot (raamat „Kunst või teadus“, *Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi*, nr 50)
- Rahvusarhiiv: väliseesti kultuuripärandi säilitamine 3000 eurot

Muuseumikülastuste statistika

Kokku teenindas ülikooli muuseum 51 381 (2021. a 27 539) kasutajat (kasutajate hulka loetakse lisaks muuseumikülastustele ka rendi-, väliüritustel osalejaid jt, kui kasutatakse muuseumi taristut), sh 41 148 piletiga külastajat (loetakse ka tasuta piletiga külastajaid ja haridusprogrammides osalejaid).

Tartu Ülikooli muuseum toomkirikus

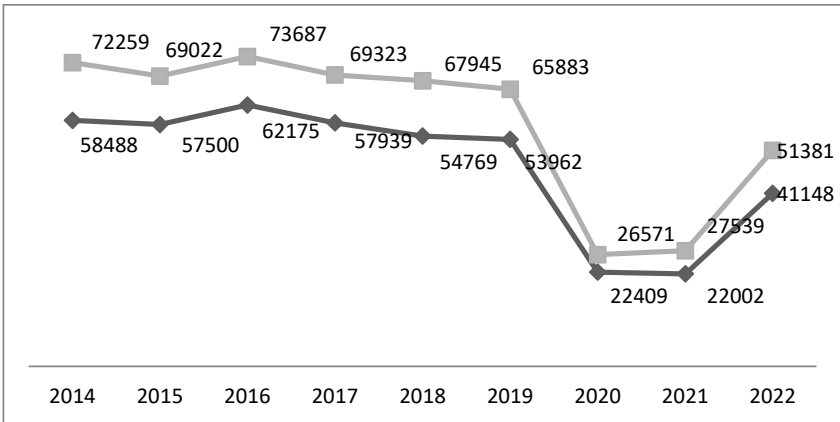
- Toomkiriku muuseumialasse ja tornidesse tehti kokku 27 035 külastust, vastavalt 19 766 ja 7269. Võrreldes 2021. aastaga kasvas külastajate arv 11 572 võrra, kuid ei jõudnud veel koroonaeelsele tasemele. Endiselt tunneme puudust turismigruppidest.
- Välisturistidest külastasid toomkirikut kõige enam soomlased (466), lätlased (375) ja sakslased (223). Muuseumis käis ka 405 ukrainlast, neile on sissepääs tasuta.

Tartu Ülikooli kunstimuuseum

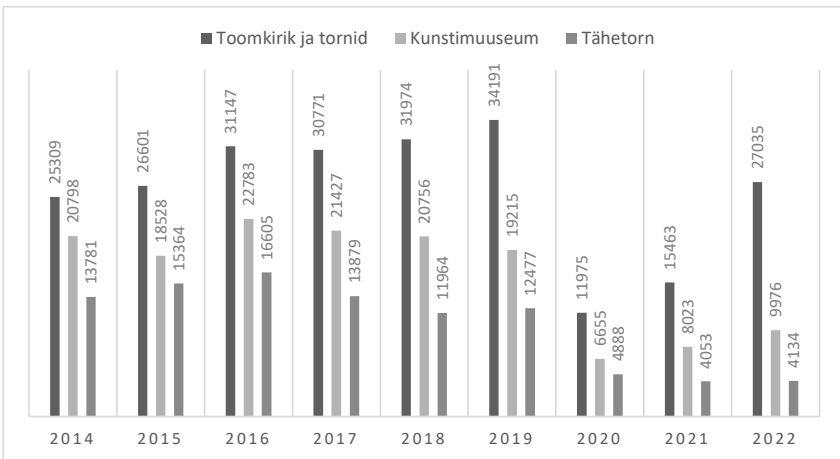
- Kunstimuuseumi, ajaloolist keemiaauditooriumi, aulat ja kartserit külastati kokku 9979 korda, mida on 1956 võrra enam kui 2021. aastal.
- Välisturistidest käis muuseumis rohkem sakslasi (265), soomlasi (261) ja lätlasi (107).

Tartu tähetorn

- Tähetorni külastati 4134 korda, seega jäi külastatavus võrreldes 2021. aastaga samale tasemele (4053 külastust). 2022. aasta algu-

Joonis 1. Tartu Ülikooli muuseumi kasutajate arv 2014–2022. Ülemine joon: kasutajad (v.a teaduslinn). Alumine joon: piletiga külastajad.

Joonis 2. Kasutajate arvu võrdlus majade kaupa 2014–2022 (ei sisalda teaduslinna külastajaid).

ses muutsime tähetorni lahtioleku aegu. Talveperioodil on muuseum avatud vaid laupäeviti, suvehooajal kolmapäevast pühapäevani.

- Välismaalastest käis kõige rohkem soomlasi (144).

Näitused

Toomkirik

- 18.03.–08.05.2022 „Teatepulk Kütiorust Kadriorgu. Vaim“. Korraga Tartu Ülikooli muuseumis ja Tartu Jaani kirikus avatud näitus „Vaim“ oli näitustriloogia „Teatepulk Kütiorust Kadriorgu. Vägi. Vaim. Võim“ teine osa. Näitus mõtiskles vaimu võimalike tähenduste üle. Eksponeeriti 18 kunstniku töid, mille seas oli nii erinevates tehnikates kunstiteoseid, installatsioone kui ka videoid.
Kuraatorid: Reet Varblane, Marje Taska
Näituse kujundaja: Villu Plink
Koordinaator: Ingrid Sahl
Kunstnikud: Mare Vint, Linda Nurk (Rootsi), Uno Svensson (Rootsi), Andres Tali, Mare Mikoff, Eva Labotkin, Roomet Jakapi ja Tanel Rander, Varvara ja Mar, Kiwa, Paul Rodgers, Matthias Sildnik, Aime Kuulbusch, Toomas Kuusing, Marja-Liisa Plats, Riho Kall ja Ülo Sooster
- 28.06.2022–29.01.2023 „Palju õnne!? Näitus heaolust, vaimsest tervisest ja tasakaalust“. Eesti Tervisemuuseumi rändnäitus juhtis tähelepanu vaimse tervise küsimustele ning jagas näpunäiteid, kuidas oma heaolu parandada. Näitusel uuriti, mis on õnn, kuidas seda leida ning miks on mõned inimesed ja rahvad õnnelikumad kui teised. Lisaks jagati näpunäiteid, kuidas keskenduda positiivsele ja muuta teadlikult oma elu paremaks.
Kuraator: Ülle Kask (Eesti Tervisemuuseum)
Projektijuhtimine: Herke Kukk, Anne-Mai Helemäe, Kristi Leps (Eesti Tervisemuuseum)
Tekstid: Tiina Jõgeda, Jaan Aru, Ülle Kask, Liisi Kõots-Ausmees, Andero Uusberg
Ruumikujundus: b210
Graafiline disain: Martin Veisman (Ruum 414)
Tartu Ülikooli muuseumi meeskond: Karoliina Kalda, Kadri Kaljurand, Tiiu Kreegipuu, Klaus-Peeter Ladva, Ele Loonde, Külli Lupkin, Tanel Nõmmik, Triin Veskimäe
- 31.08.–15.09.2022 „Sekkumine. Fotod ajaloolisest raamatukogust toomkirikus“.
Koordinaator: Mariann Raisma

Joonis 3. Jaapani teeõhtu Kunstimuuseumis.

- 13.07.2021–veebruar 2022 Tulnuka vitriinis kipsjäljend Tullio Ilometsa kätest. Seoses toomkiriku fuajee ümberkorraldustega likvideeriti Tulnuka vitriin märtsis 2022.
- 29.03.–22.05.2022 Norra saatkonna näitus polaaruurijast ja Nobeli rahuauhinna laureaadist Fridtjof Nansenist. Näitust eksponeeriti Tartu Ülikooli muuseumi valges saalis.
Koordinaator: Karoliina Kalda
- 2.12.2022–20.01.2023 Portugali saatkonna näitus „Back to the steps that were taken“ kirjanikust José Saramagost. Näitust eksponeeriti Tartu Ülikooli muuseumi valges saalis.
Koordinaator: Karoliina Kalda

Kunstimuuseum

- 22.04.2022–27.05.2023 „Iidamast-aadamast. Heaks eluks vajalikud asjad“. Näitus tõi Eesti muuseumidest ja raamatukogudest küllastajate ette kaugete kultuuride kaja, eksponeeritud u 200 eset pärinesid iidsest Sumerist ja Egiptusest, antiiksest Kreekast ja Roomast ning samuti Indiast, Hiinast ja Jaapanist.
Näitus viis küllastajad põgusale kultuurireisile ajas ja ruumis. Esemeid on nii tuhandete aastate tagant kui ka lähemast ajast,

kuid need kõik kannavad endas esindatava kultuuri traditsiooni ja aitavad mõista ammustel aegadel elanud inimeste mõttelaadi.

Kuraatorid: Terje Lõbu, Külli Valk

Projektijuht: Terje Lõbu

Kunstnik: Liina Unt (Endla Teater)

Graafiline kujundaja: Kadri Hallik (Eesti Draamateater)

Trükk: Salibar OÜ

Näituse meeskond: Jaanika Anderson, Anne Arus, Karoliina Kalda, Tiiu Kreegipuu, Ele Loonde, Külli Lupkin, Piibe Nõmm, Tanel Nõmmik, Kristiina Ribelus

Tähetorn

- 26. märtsil avati astrofoto konkursi võidutööde näitus. Eksponeeritud oli 18 parimat fotot. Võistlusest sai osa võtta kolmes vanuserühmas (kuni 12-aastased, 12–18-aastased ning 19-aastased ja vanemad), töid hinnati kuues kategoorias (Kuu, süvataevas, Päikesesüsteem, tähistaevas, atmosfäärinähtused ja linna astrofotograafia). Konkursile esitati 131 fotot, mis olid tehtud 2021. või 2022. aastal.

Žürii: Jaak Kikas, Lea Leppik, Kadri Tinn

Projektijuht: Kärt Soieva

Toimkond: Ele Loonde, Tanel Nõmmik, Karoliina Kalda, Külli Lupkin

Trükk ja kujundus: Salibar

- Suvine õuenäitus „Baikali ja Berliini vahel. Astronoom Schwarz 200“ oli pühendatud tähetorni viimasele sakslasest direktorile Peter Carl Ludwig Schwarzile ja andis ülevaate nii tema elukäigust kui ka Tartu tähetorni arengust tema juhtimisel. Kirjad abikaasale väljendavad muljeid, mida suurejooneline Siber temas äratas. Ajaloolistelt geograafilistelt kaartidelt võib näha, kuidas Vene impeerium teadlaste uurimisretkede tulemusel Kaug-Idas laienes. Välinäituse jätkuna näeb tähetornis ajaloolisi vaatlusriistu, millest mõned käisid ka Siberis.

Kuraatorid: Lea Leppik, Mirt Kruusmaa

Kujundaja: Maarja Roosi (TÜ kirjastus)

Trükk: Salibar

Joonis 4. Muuseumiöö näitusel „Iidamast-aadamast“.

Joonis 5. Tartu observatooriumi bänd esinemas muuseumiööl tähetorni juures.

Haridustegevus

2022. aastal taastus muuseumi haridustegevus ja ületati epideemiaeelsest aastast läbiviidud programmide arv. Korraldati traditsioonilisi üritusi (linnalaagrid, Hullu Teadlase sünnipäev 1. mail, Hullu Teadlase konverentsi pidulik lõppüritus TÜ muuseumi valges saalis) ning käivitati ka uusi projekte. Viimaste seas oli osakonna sisearengu seisukohalt kõige märkimisväärsem Erasmus+ toel elluviidud õpiränne, mille käigus enamik haridusosakonna töötajatest sai tutvuda Hollandi, Taani ja Rootsi teadusmuuseumidega ning vahetada kogemusi sealsete muuseumitöötajatega.

Ühiskonna järjekordsed vapustused tingisid uut tüüpi laagrid – Haridus- ja Teadusministeeriumi toetusel saime Ukraina sõjapõgenikest lastele ellu viia lõimelaagrid, milles osalesid ette antud mahus ka Eesti lapsed.

Arvuliselt viidi kõige enam programme läbi toomkirikus. Rahastuse poolest olid ligi 74% tellimusprogrammid ja 26% Tartu linna rahastatud aktiivõppeprogrammid. Viimaste maht on siiski mõnevõrra kasvanud, kuid osakaal on vähenenud.

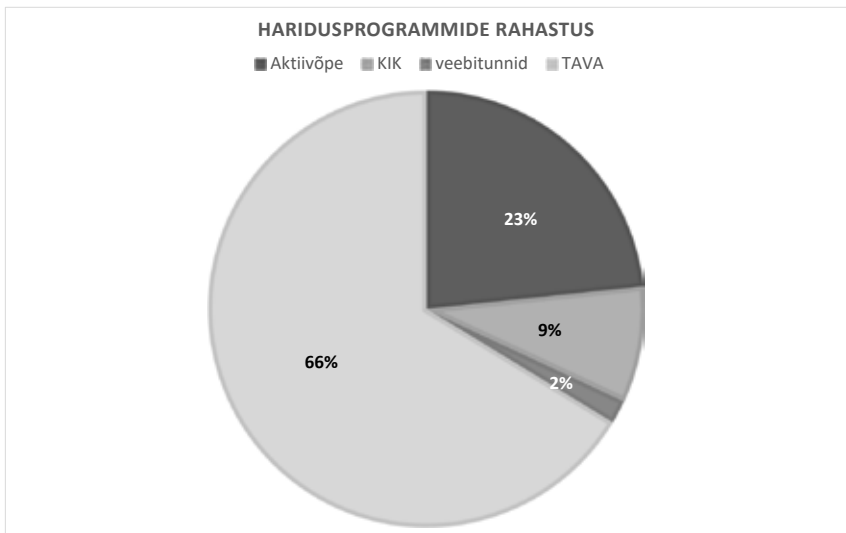
Arvuliselt veidi rohkem telliti haridusprogramme Keskkonnahariduse projekti toel ning TÜ muuseumisse jõudsid ka esimesed õpilasgrupid, kelle õppekäike rahastas 2022. aasta sügisel alustatud riigiprojekt Kultuuriranits (kolm programmi). Epideemiast tingitud distantsõppeperioodiga võrreldes vähenes märgatavalt veebitundide arv. Neist enamik olid astrofotograafia konkursi raames korraldatud tasuta veebitunnid.

Uttest haridusprogrammidest läksid töösse „Imelised iidsed asjad“ ja „Heaks eluks vajalikud asjad. Vanaaja kultuuridest ja elulust“ I, II ja IV kooliastmele kunstimuuseumi aastanäitusel, Hullu Teadlase konverentsi teemast tõukunud heliteemaline programm ning anatoomiaaineline „Luud ja lood“.

Edukalt läksid käima ka koos ajutise näitusega „Palju õnne!“ Eesti Tervisemuuseumi väljatöötatud ja TÜ muuseumile kohandatud haridusprogrammid, mis olid mõeldud lasteaiast alustest täiskasvanuteni ning mida telliti ajavahemikul oktoober–detsember 2022 kokku 24 korda.

Tabel 1. Haridustegevus aastatel 2019–2022

Teenuse nimetus	2019		2020		2021		2022	
	Arv	Osalejaid	Arv	Osalejaid	Arv	Osalejaid	Arv	Osalejaid
Haridus-programmid	476	9250	261	4760	364	7120	503	8523
Ekskursioonid õpilasgruppidele	44	1410	26	677	33	667	47	884
Planetaariumi-etendused (väljaspool HP)	25	4889	18	283	3	34	3	30
HT eksperimen-di-hommikud	51	684	32	442	26	159	47	491
HT laagrid	10	200	15	193	10	157	10	219
HT konverents	1	712	1	950	1	531	1	
Sünnipäevad	98	1041	33	478	14	219	45	687
Jõuluprogrammid					7	83	6	100
Isadepäeva-programmid							5	204
Kokku osalejaid		18 186		7783		8970		11 138

Joonis 6. 2022. aastal läbiviidud programmid rahastusallikate kaupa (aktiivõpe = Tartu linnavalitsuse rahastatud aktiivõppeprogrammid; KIK = Keskkonnahariduskeskuse rahastatud programmid; TAVA = tellimusprogrammid, mille eest maksavad kas osalejad ise või KOV).

Linnalaagritest sai osa kokku 219 last kümnes vahetuses. Tava-pärastele Hullu Teadlase laagritele lisaks korraldasime kevad-pool-aastal koostöös Tartu Kivilinna kooliga õpihuvilaagri, millest sai viie päeva jooksul osa 64 last (HTMi toetus 6647 eurot). Mahukam projekt oli Ukraina sõjapõgenike kaasamine suvistesse linnalaagritesse. HTMi sihtotstarbelise toetuse (12 600 eurot) abil värbasime Ukraina üliõpilastest ja pagulastest abitöötajad ning saime laagriosa-lust pakkuda enam kui 50 Ukraina päritolu lapsele. Laagrid andsid väärtusliku kogemuse mitmekultuuriliste rühmadega tegelemiseks tundlikul ajal. Tagasiside laagritele oli positiivne nii rahastaja kui ka osalejate poolt.

Hullu Teadlase tegevused

Hullu Teadlane viis läbi haridusprogramme, käis esinemas nii kooli-des, suurematel üritustel (nt Lennusadamas ja ERMis perepäevadel, muuseumihariduse messil) kui ka raadios. Kokku oli väljaspool muu-seumi Hullu Teadlase esinemisi 25. Lisaks ilmus igal kuul ajakirjas Hea Laps Hullu Teadlase rubriigis artikkel.

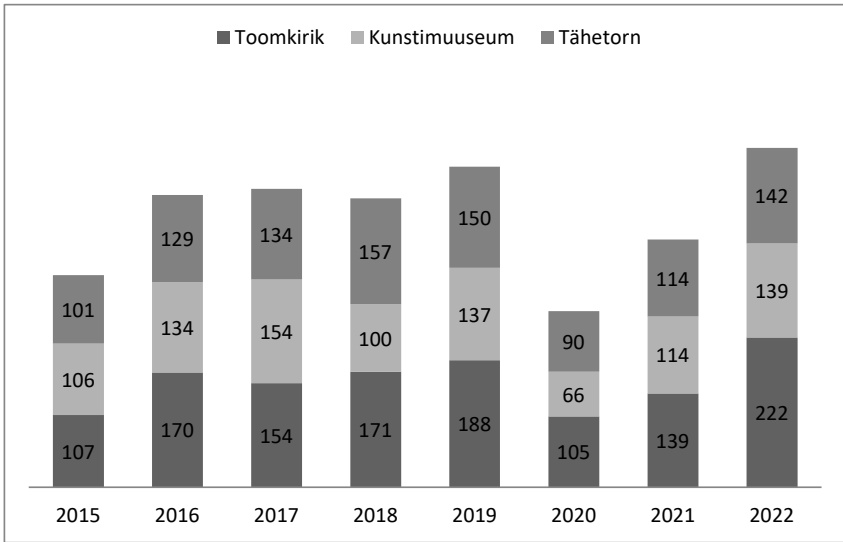
Üle mitme aasta sai taas pidada 1. mail Hullu Teadlase sünnipäe-vapidu, kuhu tuli üle 100 külalise.

Toimus traditsiooniline, järjekorras VIII Hullu Teadlase konve-rents teemal „Helisev müra“. Osalejatest esitas konkursitöö 14 rüh-ma, lõppkonverentsil TÜ muuseumi valges saalis osales u 60 õpilast koos juhendajatega. 2022. aasta lõpus algas Hullu Teadlase konve-rentsi uus ring, kuid sel korral teises vormis – esimest korda saab Hullu Teadlase konverents osaks suurest üle-eestilisest õpilaste tea-dusfestivalist, mille lõppüritusele aprillis 2023 kutsutakse ka Hullu Teadlase konverentsi parimad osalejad.

17. sajandi tudengikohver Nordplus toetusel

Jätkus 2021. aastal rahastuse saanud Tartu, Uppsala ja Helsinki üli-kooli muuseumi, kohalike muuseumide ja koolide projekt „Historical student stories for the modern students – building bridges over the ages and between Nordic and Baltic countries“.

Projekti vältel valmisid „tudengi reisikirstud“ ehk näitlikud õp-pevahendid 17. sajandi teemade õpetamiseks koolidele. Neid katse-tati ning parendati kolmel maal. Tartus on käidud Tartu Rahvusva-

Joonis 7. Haridusprogramme 2015-22 muuseumi majade lõikes.

helises koolis, Miina Härma Gümnaasiumis ja Tartu Mart Reiniku Koolis, kus kohvri sisu ja juuresolevad programmid leidsid hea vastukaja. Projekti raames arendati kodulehte, mille prooviversioonid valmisid 2022. aasta lõpus. 01.–02.12.2022 toimus partnerite kohtumine Uppsalas, kus külastati Uppsala ülikooli, kohalikku muuseumi ning Märsta kooli, kus tutvustati projekti.

Koostööprojekt Tartu Aleksander Puškini Kooliga „Olen uhke tartlane“ Tartu Linnavalitsuse toel algas 2022. aasta sügisel. Selle eesmärk on toetada õpilaste kogukondlikku identiteeti, teadvustada tartlaseks kui rahvusvahelise linna kodanikuks olemist. Töötati välja spetsiaalsed programmid Puškini kooli 7., 8. ja 9. klassi õpilastele, kelle hulgas olid nii varaste kui ka hiliste keelekümblusklasside õpilased ja uussisserändajad (Ukraina sõjapõgenikud).

Noorte arheoloogide klubi

Koostöös ERMiga käivitus II ja III kooliastme õpilastele mõeldud noorte arheoloogide klubi. Klubi tegevuse eesmärk on populariseerida arheoloogiat kui teadusharu ja eluala ning muuseumi kui parandasutusi, aga ka nüüdisaegseid tegevuskohti. Klubi kogunes esi-

mest korda oktoobris Eesti Rahva Muuseumis, seejärel novembris Toomemäel ja detsembris tähetornis. Osalejaid on olnud kordadest sõltuvalt 15–25. Klubi jätkab tegevust kuni 2023. aasta kevadeni, mil tehakse kokkuvõtted ning kaalutakse jätkamist.

Ekskursioonid

- Tartu Ülikooli muuseum toomkirikus
Kokku toimus 66 ekskursiooni, kus osales u 900 inimest (2021 – 49, 2020 – 70). Ekskursioone viidi läbi enamasti eesti keeles, umbes kolmandik inglise keeles.
- Tartu Ülikooli kunstimuuseum
Kunstimuuseumis, aulas, auditoriumis ja kartseris toimus 81 ekskursiooni, millel osales ligikaudu 1000 inimest (2021 – 40, 2020 – 70). Ekskursioone viidi läbi valdavalt eesti keeles, umbes kolmandik inglise keeles.
- Tartu tähetorn
Tähetornis toimus aasta jooksul 11 ekskursiooni (2021 – 3, 2020 – 1).

Üritused ja programmid

- 08.02 kunstimuuseumis näitusel „Surma pale. Elu vägi surimaskides“ Ugala teatri grimeerija Ülle Konovalovi loeng „Näomaskid teatris“. Ken Ird.
- 14.02 tähetornis Hillar Udevaldi sõbrapäeva planetaariumietendus „Taevased armastajad“. Kadri Kaljurand.
- 19.02 näituse „Ars Academica“ lõpuüritus ja kuraatorituur. Ingrid Sakh.
- 28.02 muuseumi aastakoosolek. Majaekskursioon Oecologicumis, meeskonnakoolitus ja koosolek.
- 05.03 näituse „Surma pale. Elu vägi surimaskides“ lõpuüritus „Mälestamise viisid“. Ühisringkäik Tartu linnamuuseumi ja TÜ kunstimuuseumi näitustel. Ken Ird, Arvi Haak (Tartu linnamuuseum).
- 18.03 toomkirikus külalishäituse „Vaim“ avamine. Kuraatorite tuur. Ingrid Sakh
- 26.03 tähetornis astrofoto konkursi võidutööde näituse avamine. Kohal oli võidutööde autorid, kes andsid ülevaate fotode sünnist, zürri andis kätte auhinnad. Ele Loonde, Kärt Soieva.

- 22.04 kunstmuuseumis aastanäituse „Iidamast-aadamast. Heaks eluks vajalikud asjad“ avamine. Esines Roland Suits bambusflöödil, toimus kuraatorite tuur. Terje Lõbu, Külli Valk, Kadri Kaljurand.
- 26.04 tähetornis tudengipäevade ajal „Õige tudengi mälumäng“. Kärt Soieva, Kaarel Nõmmela, Kadri Kaljurand.
- 01.05 Hullu Teadlase sünnipäev „Reis ümber maailma“. Koos Hullu Teadlasega tegi teadusteatriit Grete Paat saatel „Rakett 69“. Kohal olid Eesti Juhtkoerte Kasutajate Ühing ja Juht- ja Abikoerte Kool. Toimusid meisterdamised ja töötoad. Tiiu Kreegipuu, Klaus-Peter Ladva, Alex Savolainen, Kadri Kaljurand, Triin Veskimägi, Külli Valk.
- 21.05 muuseumiöö „Öös on unistusi“.
  - Tähetornis: muuseumiöö avasime suvise õuenäituse ja esines Tartu Observatooriumi bänd.
  - Kunstmuuseumis: vestlusõhtu Hendrik Relvega „Millistest asjadest inimesed unistavad?“ ja kuraatorituur näitusel „Iidamast-aadamast. Heaks eluks vajalikud asjad“.
  - Toomkirikus: ringkäik „Otsides unistusi – Tartu Ülikooli ja teaduse lood“. Kadri Kaljurand, Kärt Soieva, Karoliina Kalda, Jaanika Anderson, Terje Lõbu jt muuseumitöötajad.
- 4.06 festival „Toome müks. Milline on sinu unistuste Toomemägi?“. Arutelu-, toidu- ja muusikafestival Toomemäel eesmärgiga tõmmata tähelepanu muuseumi Tartu 2024 kultuuripealinna raames toimuvatele tegevustele Toomel. Toimusid aruteluringid Toomemäe tulevikust. Avatud oli taimetoiduala, toimusid ekskursioonid, partnerina osalesid Tartu 2024 projektid, Inwards Festival ja tudengite hübriidarvamusfestival, varemete vahel esines Lexsoul Dancemachine. Karoliina Kalda, Kadri Kaljurand, Ele Loonde, Külli Lupkin.
- 29.06 toomkirikus näituse „Palju õnne!“ avamine Tartu linna päeva ajal, tasuta sissepääs näitusele. Karoliina Kalda.
- 6.10 näitusel „Iidamast-aadamast“ Jaapani teeõhtu: *matcha* valmistamise töötuba. Toimus jaapanlanna Chisato Ohtsuka juhendamisel Jaapani *matcha* serveerimise ja joomise demonstratsioon ning sai õppida ise teed valmistama. Lisaks tutvustas Jaapani teekultuuri TÜ Aasia keskuse koordinaator Ene Selart. Õhtu lõ-

petas kuraatorituur näitusel. Kadri Kaljurand, Terje Lõbu, Külli Valk.

- 18.10 vestlusõhtu näitusel „Palju õnne!“. Psühholoog Andero Uusberg: „Kas emotsioonid on ikka olemas?“. Kadri Kaljurand.
- 3.11 Vestlusõhtu näitusel „Palju õnne!“. Kasvatuspühholoog Merilin Mandel: „Kuidas toetada lapse vaimset tervist ja aju arengut?“. Kadri Kaljurand.
- 15.11 Coimbra grupi päranditöörühma rahvusvaheline seminar „The Built Heritage of Universities – use, re-use, hidden stories and aspects of conservation and interpretation“. Jaanika Anderson.
- 23.11 ekskursioon näitusel „Iidamast-aadamast“. Ekskursiooni juhendas Hiinast pärit Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule magistrant Haozhen Li. Kadri Kaljurand, Terje Lõbu.
- 27.11 toomkirikus esimese advendi perepäev. Lapsi löbustas TÜ maskott Tiksu, avati Tikstust inspireeritud jõulupuu, laulsid laulustuudio Fa-diees lapsed, „Toomkiriku saladuste kambris“ sai mängida aarde otsimise mängu, kaunistati piparkooke ja joonistati Tiksut. Näitusel „Palju õnne!“ oli ekskursioon. Ele Loonde, Kadri Kaljurand, Tanel Nõmmik, Maris Tuuling, Külli Valk, Jaanika Anderson, Triin Veskimäe, Ken Ird, Tiiu Kreegipuu, TUKO, Tiksu.
- 6.12 Tartu Ülikooli muuseumi aastakonverents „Kunst või teadus“. Lisaks kuulutati välja kolleegipremia aasta Tullio laureaat Leelo Kriisa. Jaanika Anderson.
- 8.12 näitusel „Iidamast-aadamast. Heaks eluks vajalikud asjad“ hiina meditsiini õhtu: ravivõimlemine ja immuunsüsteemi tugevdamine. Esineja hiina meditsiini arst Udo Uffert. Kadri Kaljurand.
- 19.12 muuseumi jõuluüritus. Kadri Kaljurand, Ele Loonde, Karoliina Kalda, Triin Veskimägi, Mari-Liis Madisson.

Tähetorni ringi loengud tähetornis

- 10.–15.01 vaatlusnädal – kolm soodsat päeva, kus sai Zeissi teleskoobiga taevast vaadelda (11.01, 12.01, 15.01)
- 18.01 Laurits Leedjärv, Rain Kipper „Astronoomia-aasta 2021“
- 01.02 Martin Vällik „Fotogeeniline Kuu“

- 14.02 Hillar Uudevald, kaks loengut planetaariumis „Taevalik armastus“
- 15.02 Maret Einasto „Kohalik superparv – meie kosmiline kodu“
- 01.03 Enn Kasak „Mesopotaamia tähetarkus“
- 15.03 Üllar Kivila „99? aastat planetaariumi“, järgnes vaatlus Zeissi teleskoobiga
- 29.03 Kaarel Nõmmela „Uus kosmosevõidujooks“
- 12.04 Sirli Sarapuu „EST-Cube 2 lastid ja teekond unistustest kosmosesse“
- 26.04 Kadri Tinn „Sir Eddingtoni mõju 20. sajandi astronoomias“
- 17.05 Tõnu Viik „Ludwig Schwarz – viimane sakslane Tartu tähetorni direktori troonil“
- 20.09 Ülla Kivila „Sügistaeva ülevaade“
- 04.10 Kärt Soieva „Pruunid kääbused“
- 18.10 Lea Leppik „Tartu Reichenbachi-Erteli meridiaanring 200“
- 01.11 Peeter Tenjes „Tumeaine“
- 15.11 Kaarel Nõmmela „Kui Jumal viskab kiviga“
- 29.11 Tõnu Viik „Tähetorni direktor Grigori Levitski“
- 13.12 Tanel Saimre „Muutlike tähtede uurimisest“

Teadustöö

Projekt „Kunst või teadus“

Suur osa muuseumi 2022. aasta teadustegevusest oli seotud Eesti Kunstiakadeemia ja Eesti Kunstimuuseumi ühisprojektiga „Kunst või teadus“. Eesmärk on teadvustada visuaalkultuuri tähtsust mitte ainult teaduse vahendamisel, vaid ka teadmiste loomisel, kujundamisel ja kontrollimisel. Projekti esialgsed tulemused leidsid väljundi oktoobris 2022 Kumu kunstimuuseumis avatud näitusel „Kunst või teadus“ ning kogumik-kataloogis (toetas TÜ kirjastamistoetus, Mare Böckler, Eesti Kultuurkapital). Näitus tuuakse TÜMi näitusesaali-desse novembris 2023.

6.12.2022 toimus TÜMi aastakonverents „Kunst või teadus“, mis on järelvaadatav UTTVs.

Coimbra grupi päranditöörühma seminar TÜ muuseumis

Tartu Ülikool kuulub Euroopa vanimaid ülikoole koondavasse Coimbra gruppi. Kuna vanadel ülikoolidel on märkimisväärselt erinevat tüüpi pärandit, siis on grupi juurde loodud ka päranditöörühm, mille kaks peamist huvipunkti on ülikoolide hoonestu ja keeruline pärand.

14.–15.11 toimus Coimbra grupi päranditöörühma töökoosolek ja avatud seminaripäev Tartu Ülikooli muuseumis. Töörühm külastas TÜ kolleksioone TÜ loodusmuuseumis, raamatukogus ning käidi ülikooli peahoones, kartseris ja kunstimuuseumis ning tähetornis. Teisel päeval toimus avalik seminar „The Built Heritage of Universities – use, re-use, hidden stories and aspects of conservation and interpretation“, mille fookuses oli ülikoolide ehituspärand ja selle kasutamine.

Konverentsidel osalemine

2022. aastal oli taas võimalik reisida ning osaleda rahvusvaheliste võrgustike konverentsidel (Leppik SIC Ateenas; Sakh, Ird, Anderson, Leppik BAHPS Oulus; Anderson Universeum Brüsselis; Vint, Lupkin ICOM Prahast).

Publitseerimistegevus

Aasta oli publitseerimises viljakas. Seoses projektiga „Kunst või teadus“ avaldasid mitmed töötajad lühemaid ja pikemaid tekste kogumik-kataloogis ning populariseerivaid artikleid ajakirjas Horisont. Ilmus „Tartu Ülikooli ajaloo küsimuste“ 50. number „Tullio Ilometsa 100 aastat“, mille väljaandja on TÜ muuseum ja toimetaja Lea Leppik. Leiti ka teisi võimalusi nüüdisaegsete ja muuseumile oluliste teemade käsitlemiseks ajalehtedes ja ajakirjades.

Hoiu- ja kogumistöö

- 31. detsembri 2022 seisuga oli muuseumi kogudes 223 280 muuseaali (2021. aastal 194784).
- Eksponeeritud oli 8719, veebis kirjeldatud 216 531 (aasta jooksul lisandus 30 362 kirjet) ja veebis kättesaadavate digikujutistega museaale 114 470, millega on digihoidlas seotud 757 203 avalikus kasutuses olevat faili.

- Ligi 24 000 objektiga tehti 78 000 erinevat toimingut ehk kasutamist leidis u 11% meie kogudest.
- Digihoidlas kasutati üle 435 000 faili.
- Puhastati ja konserveeriti 13 187 eset.
- Projekti „Kultuuripärandi digiteerimine 2018–23“ toel löid muuseumi töötajad 251 426 (koopia)faili, digiteeritud on 18 821 arhiivobjekti (u 143 000 kaadrit) ja u 2934 negatiivi ning pakendatud arhiivipüsivatesse säilitusümbristes u 10 000 museaali.
- Lõppes Elmar Kaldi negatiivikogu vastuvõtmine, jätkati sisehaiguste kliiniku patsientide haiguslugude, Tartu Ülikooli arstiteaduskonna professori Arvo Tiku negatiivide kogu, TÜ fotograafide negatiivide kogude ja erinevate õppeplakatite kogude vastu võtmist. Algas D. I. Uljanovi ja tudengimuuseumi objektide ning „Rahvusülikool 100“ annetuste vastuvõtmine.

Hoiustamistingimused

- Muuseumil on kolmes hoones kokku 14 (1203,6 m²) hoidlat. Sisuliselt võib avahoidlateks lugeda enamikku ekspositsioonipinda, kuna ekspositsiooni paigutatud museaalidel hoidlas koht puudub.
- Hoidlatena kasutatakse:
  - seitset ruumi hoones Jakobi 1 (ühes ruumis on TÜ kultuurivara, kokku 546,6 m²);
  - nelja ruumi hoones Lossi 25 (kokku 503,2 m²);
  - kolme ruumi hoones Ülikooli 18 (kokku 153,8 m²).
  - Lisaks on kasutusel avahoidlana kaks ruumi ja kaks trepikoda hoones Lossi 25 (kokku 340,9 m²).

Kogude kasutamine

- Kasutati kokku 35 174 museaali. Materjalidega tutvus 187 külastajat, nendest 68 asutusevälist. Kasutati/laenutati kokku 19 487 museaali, millest 15 487 asutuseväliste külastajate poolt.
- Uurimiseks ja õppetööks kasutati 15 938 objekti, näituste ettevalmistamiseks ja eksponeerimiseks 3678 objekti.
- MuISi digihoidlas oli kokku 895 025 failikasutust ja 3813 faili allalaadimist.
- Lisaks on aasta jooksul vastuse saanud u 350 päringut Eestist ja väljastpoolt.

Turundus ja kommunikatsioon

Koduleht

2022. aasta jooksul liikusid Tartu Ülikooli muuseumi kodulehed kunstimuuseum.ut.ee, tahetorn.ut.ee ja muuseum.ut.ee kokku ühele domeenile muuseum.ut.ee ja värsketele platvormile. Meeskonda kuulus seitse liiget, uus koduleht sai avalikuks 5. detsembril.

Turundus

Muuseum oli esindatud olulisemates turismiväljaannetes ja portaalides, ostis reklaami turismikaartidele ja „Tartu in Your Pocket“ materjalidesse. Suuremat tähelepanu vajas juuni alguses toimunud festival „Toome müks“, mille jaoks lõi oma visuaalse näo (kujundaja Kärt Einasto) ja tegime aktiivset reklaami koos festivali partneritega (näiteks Estonian Funk Embassy) sotsiaalmeedias. Näitustest turundasime terviklikult nii aastanäitust „Iidamast-aadamast“ kui ka külalishäälset „Palju õnne!“. Kevadel ja suvel kasutasime Tartu välireklaamipindu: Poe tänava vitriinid, reklaamid piilaritel, Kүүtri tänava banner, reklaamid bussipeatustes ja Annelinna liftides, digireklaam jooksis digiekraanidel. Näituste publikuprogrammide reklaami peamised kanalid olid Facebook, Tartu Postimees, Kultuuriaken ja otseturundus listides.

Loodi hulk uusi omatooteid muuseumipoe tarvis: näitusele „Iidamast-aadamast“ lehvik, mäng „Doomino“, šokolaad; näitusele „Kunst või teadus“ õppeplakatid; sari „Mina käin Tartus“; uued siidrätikud, padjapüürid, snäkid.

Tartu Ülikooli muuseum meedias 2022

Võrreldes kahe eelmise aastaga on muuseumi puudutavate kajastuste hulk rohkem kui kahekordistunud.

TARTU 2024 kultuuripealinna projekt

Toomkiriku valgustusprojekti osana valmistati toomkiriku 3D-mudel (DataCap OÜ) ja korraldati ideekonkurss. Esimeses voorus laekus 19 avaldust. Teises voorus jätkasid meeskond Ensemble, Kevan Shaw Lighting Design Šotimaalt ning ITK ja Mihkel Pajuste Eestist. Ideekonkursi võitis meeskond Ensemble kavandiga „Koit ja Hämarik“.